

<https://helda.helsinki.fi>

Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten rangaistuskäytäntö on muuttunut

Malin, Tiina

2021-09-15

Malin , T 2021 , ' Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten rangaistuskäytäntö on muuttunut ' , Haaste , Vuosikerta. 21 , Nro 3 . < <https://rikoksentorjunta.fi/-/haaste-lapsiin-kohdistuvien-seksuaalirikosten-tuomiot> >

<http://hdl.handle.net/10138/334788>

publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten rangaistuskäytäntö on muuttunut

15.9.2021 9.04

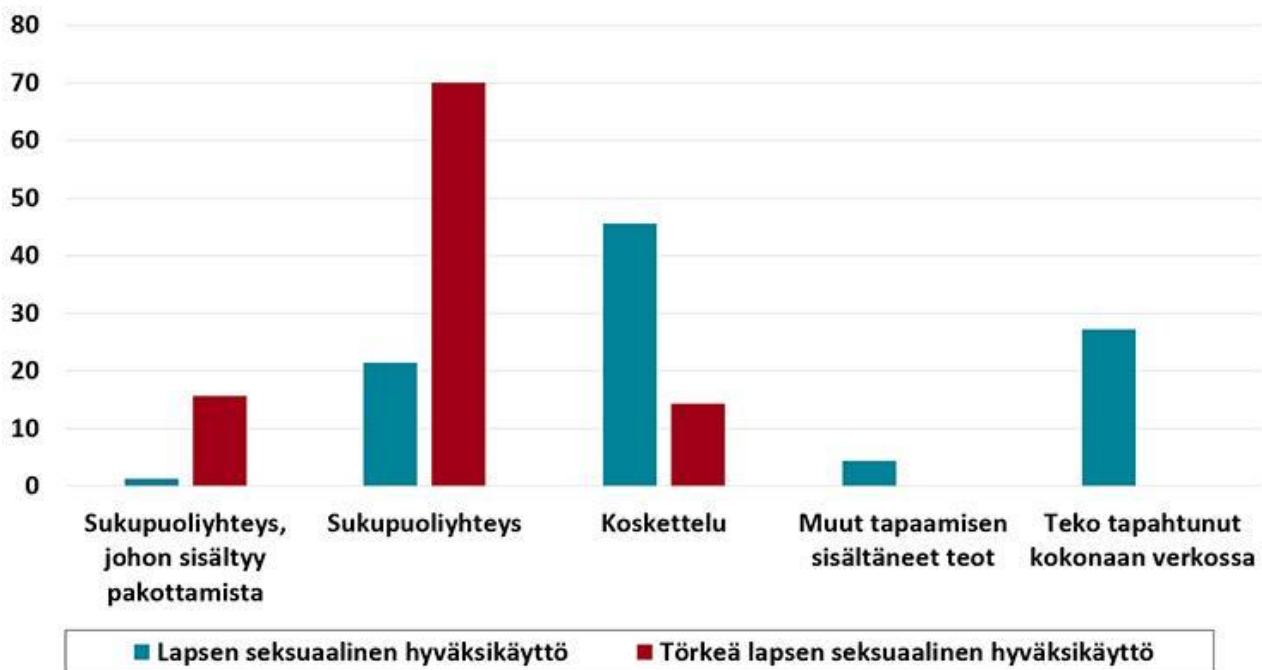
Seksuaalirikoslainsäädäntöön valmistellaan paraikaa oikeusministeriössä suuria uudistuksia. Tämän työn tueksi Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa toteutettiin viime vuonna selvitys, jossa tarkasteltiin vallitsevaa rangaistuskäytäntöä lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa.

Seksuaalirikoksia käsittelevää rikoslain 20 lukua on muutettu edellisen vuosikymmenen aikana useita kertoja, lapsiin kohdistuvien rikosten osalta varsin suurestikin. Edellinen näiden rikosten rangaistuskäytäntöä tarkasteleva tutkimus pohjautuu 2000-luvun alun aineistoon. Tästä **Ville Hinkkasen** toteuttamasta tutkimuksesta otettiin mallia tämän tutkimuksen aineiston muodostamisessa, mikä mahdollisti tutkimusten tulosten vertaamisen. Kuvaan tässä tekstissä joitakin keskeisimpiä muutoksia.

Nyt käsillä olevan tutkimuksen aineistoksi poimittiin vuosina 2017–2018 käräjä- ja hovioikeuksissa annetut lainvoimaiset tuomiot, joiden päärikoksena oli lapseen kohdistunut seksuaalirikos (438). Näistä valtaosa oli perusmuotoisia (237) tai törkeitä (143) lapsen seksuaalisia hyväksikäyttäjiä, alaikäiseen kohdistuneita raiskausrikoksia oli 45 ja muita lapsiin kohdistuneita seksuaalirikoksia 13. Tuomioasiakirjoista kirjattiin manuaalisesti rikosten piirteitä, jotta saataisiin muodostettua mahdollisimman tarkka käsitys lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten piirteistä ja rangaistuskäytännöstä.

Rikosten piirteet ja niissä tapahtuneet muutokset

Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistö täyttyy hyvinkin erilaisista teoista. Aineistossa teonpiirteet jaettiin rikoksen vakavimman piirteen mukaan viiteen eri luokkaan: sukupuoliyhteyden pakottamiseen, sukupuoliyhteyden, kosketteluun, muuhun kasvokkain tapahtuneeseen tekoon ja internetissä tapahtuneisiin tekoihin. Kuviossa 1 näkyy miten eri tekotavat jakaantuvat perusmuotoisen ja törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön alle. Esittelen muutoksia näissä osuuksissa verrattuna vuoden 2006 aineistoon (Hinkkanen 2009).

Kuvio 1: Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vakavin tekotapa (2017–2018, päärikoksena lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (n=228) tai törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (n=140), prosentteina, %)

Keskeisin muutos lainsäädännössä tapahtui vuonna 2011, kun sukupuoliyhteyden sisältäneet teot siirrettiin arvioitaviksi lähtökohtaisesti törkeinä tekomuotoina. Tämä heijastuikin oikeuskäytäntöön ja törkeinä tuomitut teot lisääntyivät muutoksen jälkeen huomasti. Samalla perusmuotoisen ja törkeän teon tyypilliset teonpiirteet muuttuivat. Sukupuoliyhteyden osuus perusmuotoisten tekojen tekotavoista väheni ja vastaavasti lisääntyi törkeissä teoissa.

Törkeinä tuomitut teot moninkertaistuivat ja uudenlaisia tekoja alettiin tuomita törkeinä: esimerkiksi seurustelukumppanin suorittamia, lyhytkestoisia sekä aiempaa vanhempiin uhreihin kohdistuneita hyväksikäyttöjä, joita aiemmassa oikeuskäytännössä tuomittiin lähinnä perusmuotoisina (Hinkkanen 2009). On hyvä huomata, että huolimatta törkeinä tuomittujen tekojen lisääntymisestä, sukupuoliyhteyden (ml. pakottaminen) sisältäneet teot eivät lisääntyneet vaan päinvastoin vähenivät hieman. Vuoden 2006 aineistossa niiden osuus kaikista lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä oli 56 prosenttia, nyt vuosina 2017–2018 osuus oli 46 prosenttia. Kasvua on puolestaan nähtävissä internetin välityksellä tapahtuneissa teoissa. Näitä ei tosin aiemmassa tutkimuksessa raportoitu omana luokkana (oletettavasti niiden vähyyden vuoksi), mutta muita kuin sukupuoliyhteyttä tai koskettelua sisältäviä tekoja oli Hinkkasen (2009) tutkimuksen aineistossa neljä prosenttia perusmuotoisista teoista, kun tässä tutkimuksessa verkossa tapahtuneita oli 27 prosenttia perusmuotoisista lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä.

Verkon välityksellä tapahtuva rikollisuus näyttäytyy aineistossa varsin merkittävänä: kaikkiaan viidesosassa tapauksista tekijä ja uhri olivat tutustuneet netin kautta ja lähes kolmasosassa kaikkia aineiston tuomioita rikos tapahtui osittain viestinten välityksellä. Tarkasteltaessa viranomaisten tietoon tulleita ja tuomittuja rikoksia, vakavammat teot korostuvat hieman. Luultavasti siis merkittävä osuus internetissä tapahtuvasta häirinnästä, joka myös täyttää seksuaalirikosten tunnusmerkistöjä, jää piiloon viranomaistilastoilta. Tämä vaikuttanee myös siihen, että aineistossa peräti puolet nettitutun tekemistä teoista johtivat kasvokkaiseen tapaamiseen.

Muutokset rangaistuskäytännössä

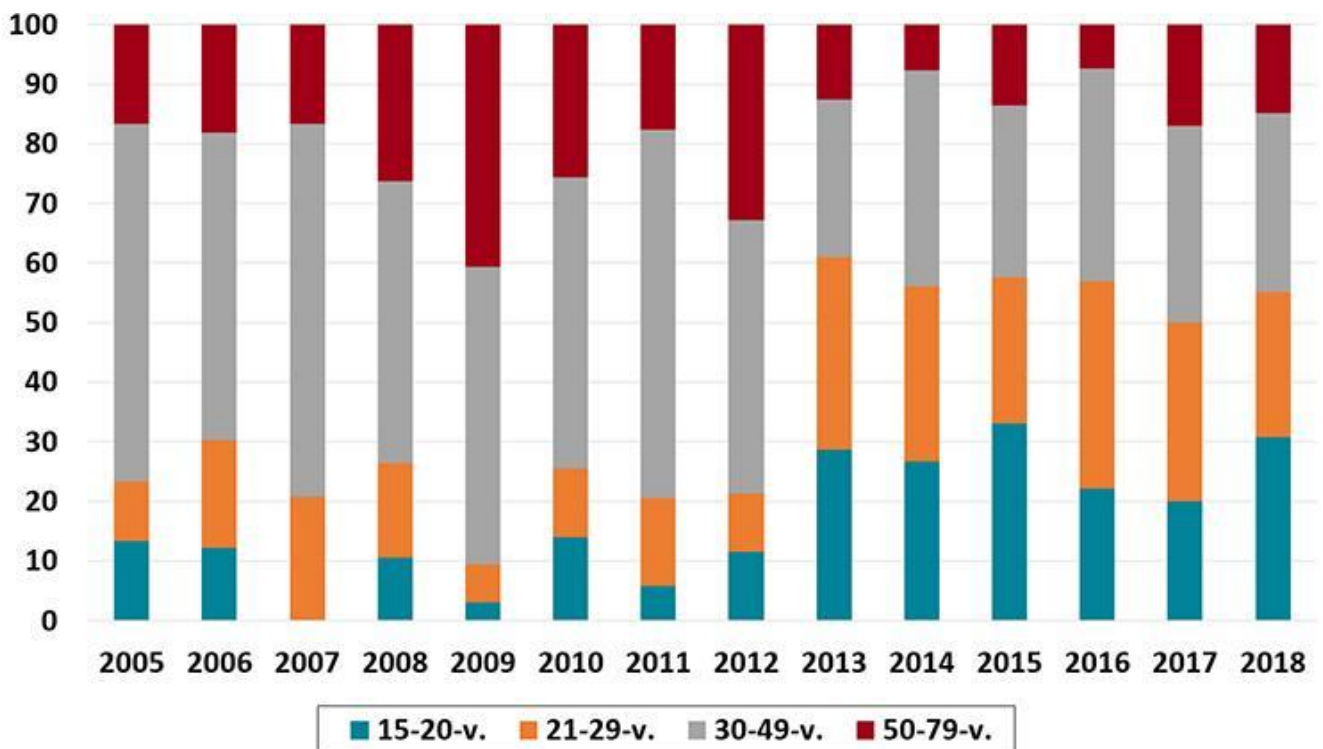
Lainmuutokset vaikuttivat tunnusmerkistöjen soveltamisen lisäksi rangaistuskäytäntöön. Perusmuotoisista ja törkeistä lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä tuomitut ehdolliset vankeusrangaistukset pitenivät 2011 jälkeen keskimäärin kolme kuukautta ja ehdottomat kuusi kuukautta. Myös tuomitut vankeusvuodet lisääntyivät, mihin vaikuttaa esimerkiksi juuri rangaistusten piteneminen, törkeiden tuomioiden kasvanut määrä sekä tunnusmerkistömuutokset.

Yleisin perusmuotoisesta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittu rangaistuslaji vuosina 2017–2018 oli ehdollinen vankeus (keskipituus 7,4 kk, mediaani 7 kk), jota tuomittiin 67 prosentissa tapauksista. Kun mukaan lasketaan tuomiot, joissa ehdollisen ohessa tuomittiin sakkoon, valvontaan tai yhdyskuntapalveluun, oli ehdollisen vankeuden osuus 89 prosenttia kaikista perusmuotoisen lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rangaistuksista.

Kun törkeinä tuomittujen tekojen määrä kasvoi ja niiden piirteet monipuolistuivat, myös rangaistuskäytäntö monipuolistui. Ehdoton vankeusrangaistus on edelleen yleisin törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittu rangaistus, mutta sen osuus putosi 80 prosentista 40 prosenttiin. Ehdottoman vankeuden keskipituus oli 36,6 kuukautta ja mediaanipituus 32,5 kuukautta. Samalla erilaiset yhdistelmä-rangaistukset lisääntyivät: kolmasosa törkeän tunnusmerkistön rikosten tekijöistä tuomittiin ehdollisen vankeuden ja yhdyskuntapalvelun yhdistelmään.

Huolimatta ehdottoman vankeusrangaistuksen suhteellisen määrän vähenemisestä osana törkeitä lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä, ehdottomana tuomittujen rangaistusten absoluuttinen määrä on säilynyt tasaisena ja jopa hieman noussut törkeänä tuomittujen tekojen määrän kasvettua.

Yksi mahdollinen osaselitys ehdottomien vankeusrangaistusten suhteelliselle vähenemiselle on selvityksessä tehty havainto törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittujen tekijöiden ikärakenteen muutoksesta. Tätä on havainnollistettu kuviossa 2 Tilastokeskuksen tiedoilla. Lähes puolet vuosina 2017–2018 tuomituista tekijöistä oli 15–24-vuotiaita ja alaikäisiä oli kahdeksasosa. Törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomittujen alle 21-vuotiaiden määrä on noussut 13 prosentista 31 prosenttiin vuosien 2005 ja 2018 välillä.

Kuvio 2: Törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitut ikäryhmittäin 2005–2018 (Tilastokeskus, %)

Lopuksi

Siihen, että nyt valmisteltavana oleva uusi seksuaalirikoslainsäädäntö tulee voimaan ja sitä aletaan soveltaa oikeuskäytännössä, on vielä aikaa. Vielä pidempi aika on luonnollisesti siihen, että lain vaikutuksia voidaan tarkastella. On kuitenkin toivottavaa, että tutkimusta tehdään, jotta tulevan lain toimimisesta käytännössä saadaan tietoa.

Tarkempi tutkimus olisi tärkeää myös yhtenäisen oikeuskäytännön vuoksi. Tämä on keskeistä erityisesti lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten tapaisissa rikostyypeissä, jotka ovat suhteellisen harvinaisia mutta piirteiltään moninaisia, ja joiden tuomiot annetaan usein salaisina. Tämän aineiston tuomioista 40 prosenttia määrättiin täysin salaisina ja 60 prosenttia osittain salaisina, ainoastaan yksi oli täysin julkinen. Tyypillisistä teonpiirteistä olisi tärkeää olla tietoa oikeudellisten toimijoiden lisäksi myös muilla kansalaisilla – erityisesti lapsilla ja nuorilla, jotta he osaavat tunnistaa itseensä kohdistuvat, rikoksen tunnusmerkkejä täyttävät teot.

Tiina Malin

Kirjoittaja työskentelee tohtorikoulutettavana Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutissa.

Teksti perustuu viime vuonna julkaistuun raporttiin: [Lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten rangaistuskäytäntö.](#)

Hinkkanen, V. (2009). [Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Tutkimus rangaistuskäytännöstä ja seksuaalirikosten uusimisesta.](#) Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 92. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki.